

RAMAZANOĞULLARI ÜÇOKLU MU İDİ?*

Öğr. Gör. Dr. Arif SARI*

ÖZ

Türkmenler hakkında malumat veren Selçuklu, Memlûk ve Osmanlı devri kaynaklarında onlar arasında kadim Oğuz boy adlarını koruyan birçok aşirete rastlanmaktadır. Bu kayıtlar, aşiret isimlerine istinâden Anadolu'daki Oğuz varlığının Üçok ve Bozok esasına göre tasnif edilmesi yönteminin benimsendiği araştırmaların da temel dayanağını oluşturmaktadır. Ramazanoğullarının Üçoklu, komşusu Dulkadirli Beyliğinin Bozoklu Türkmenler tarafından tesis edildiği iddiası ve neticede Oğuz boy ve aşiretlerinin birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış oldukları zannının ortaya çıkması da aynı yöntemin sonucudur.

Oysaki, XVI. yüzyıla ait nüfus ve vergi kayıtlarının mukayeseli incelenmesi, Anadolu'daki Oğuz aşiretlerinin adlarından hareketle Üçoklu ve Bozoklu sınıflandırmasına tabi tutulamayacak derecede hemhâl olduklarını ispatlamaktadır. Esasen bu durum Türkmenlerin Anadolu'yu yurt tutmaya başladıklarında artık zayıflamış olan Üçoklu ve Bozoklu ayrımının onların Moğol baskısı ile Kuzey Suriye'de toplandıklarında birbirleri arasına karışmalarının sonucudur. Oğuz boylarının aldıkları bu yeni hâl Kuzey Suriye'den Çukurova ve Maraş taraflarına iki kol şeklinde yayıldıkları, burada Ramazanoğulları ve Dulkadirli Beyliklerini kurduklarında bu beyliklerin ahali arasında da aynıyla taşınmıştır. Bu itibarla Ramazanlı ulusu Oğuzların hem Bozok hem de Üçok koluna mensup aşiretlerinin müşterek kurdukları bir konfederasyondur. Dahası Ramazanlı ulusu içerisinde de görülen pek çok aşiret aynı zamanda Halep, Şam, Tarsus, Danişmendli, Bozulus, Dulkadirli ve Yeni İl Türkmenleri gibi büyük konargöçer teşekküller arasında da bulunmaktadır.

Bu çalışma, Ramazanoğlu Beyliği'nin insan unsurunu oluşturan Türkmenlerin, Oğuz boy mensubiyetinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Beyliğin kurucu hanedanı olmasa bile ahalesinin yalnızca Üçoklu aşiretlerden oluşmadığı, Ramazanlı ulusunun diğer Türk beyliklerinin halkını ve konargöçer teşekkülleri de oluşturan Türkmen aşiretlerinden mürekkep olduğu iddiası ispata çalışılacaktır

Anahtar Kelimeler: Üçok, Bozok, Oğuz, Türkmen, Boy, Aşiret, Ramazanoğulları

WERE THE RAMADANİDS AN ÜÇOK CLAN IN ORİĞİN?

ABSTRACT

In the records of Seljuk, Mameluke and Ottoman period, which provided information as regards the Turkmen, many tribes that still maintained the names of old Oghuz clans can be found. These records, referring to the names of the tribes, have formed the basis of the research in which the method that the existence of Oghuz in Anatolia should be classified based on the categories of Üçok and Bozok was adopted. The claim that Ramadanid principality was founded by Üçok Turkmen and that its neighboring Dulkadir principality was founded by Bozok Turkmen, and as a result, the emergence of the notion that Oghuz clans and tribes were clearly distinguished from each other were both the consequence of the same method.

* Bu makale, 03-05 Kasım 2016 tarihinde Adana'da gerçekleştirilen, "Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-III Ramazanoğulları Beyliği" adlı sempozyumda sunulan bildirinin gözden geçirilerek genişletilmiş hâlidir.

* Gazi Üniversitesi, Rektörlük, arifsari.gazi@gmail.com, ORCID No:0000-0002-5820-7296

However, the comparative analysis of demographic and tax records of the 16th century proves that Oghuz tribes were so closely related to each other that they cannot be subject to any classification like Üçok or Bozok just by referring to their names. As a matter of fact, this situation is the result of the distinction between Üçok and Bozok, which indeed weakened when Turkmen settled in Anatolia, and interference of these tribes with each other when they gathered in Northern Syria because of Mongol oppression. This new composition of Oghuz tribes was carried to the Ramadanid and Dulkadir populations unchanged when they spread from Northern Syria to Cilicia (Çukurova) and Maraş regions in two main routes and founded the Ramadanid and Dulkadir Principalities. In this respect, the confederation of Ramadanid is a confederation which was jointly founded by both Bozok and Üçok tribes of Oghuz clans. Moreover, many tribes that could be seen in the confederation of Ramadanid were also found in big nomad groups such as Halep, Şam, Tarsus, Danişmendli, Bozulus, Dulkadirli and Yeni-il Turkmen.

This study mainly aims to demonstrate that Turkmen, who actually formed the population of the Ramadanid confederation, belonged to Oghuz clans. Also, even though the founding dynasty of the principality was of Üçok origin, we will try to prove the claims that the population did not only include Üçok tribes and that the confederation of Ramadanid was composed of different Turkmen tribes that also formed the population of other Turkish principalities and nomadic tribal formations.

Keywords: Üçok, Bozok, Oghuz, Turkmen, Clan, Tribes, Ramadanid.

Giriş

Anadolu'da neşet etmiş Türk devlet ve beyliklerinin hem kurucu hanedanlarını çıkararak hem de bunların ahalisini meydana getiren Oğuzların, kitleler halinde ata yurtlarını terk ederek Ön Asya'ya gelişleri, Selçuklu Devleti'nin teşkili ve Moğol istilası başta olmak üzere pek çok siyasal ve sosyal hadisenin sonucudur. Eski yurtlarında kadim boy yapısına uygun olarak teşkilatlanmış bulunan Oğuzlar, aynı yapıyı XI. yüzyılın sonlarından itibaren hakimiyetini ele aldıkları Anadolu'ya da taşımışlardır. XVI. asırda büyük ölçüde Osmanlı merkezi devletinin idaresi altında bulunmalarına rağmen konar-göçer teşekküllerden bir kısmının kadim Oğuz boy adlarını ve boy yapısını muhafaza ettikleri görülmektedir.

Osmanlı idaresinde bulunan ve daha çok Türkmen veya Yörük üst adıyla anılan göçer Oğuz teşekkülleri hakkında tafsilatlı bilgiler Osmanlı tahrir defterlerinden elde edilmektedir. Bu defterler düzenlenme amacına uygun olarak, Osmanlı ahalisinin vergi ve nüfus bilgilerini hâvidir. Anılan defterlerin konar-göçerlere mahsus olanları, aşiretlerin tahririn yapıldığı sıradaki yurtları, iktisadi vaziyetleri, boy yapıları, içtimai düzenleri ve taşıdıkları isimler hakkında zengin veriler sunduğundan Türkmenler ve Yörükler üzerine yapılan ilmi araştırmaların asli kaynağı mahiyetindedir.

Anadolu'daki Oğuz varlığını, aşiretlerin adları ve tabi oldukları boya dair elde edilen bilgiler üzerinden Bozok ve Üçok esasına göre tasnif etmeyi gaye edinen araştırmalar yine bu kaynaklara müstenittir. Oğuzların tasnifini yapan eserlerde, Türkmenlerin hangi devlet ve beyliğin bakiyesi oldukları veya yayıldıkları sahalara tasnifin ayırt edici unsuru olarak kullanılmakta, aşiretlerin dağıldıkları alanlar coğrafi taksime tabi tutularak bölgesel genellemeler yapılmaktadır (Gülensoy, 2015:613-616). Ramazanoğullarının Üçoklu, komşusu Dulkadirli Bozoklu olduğu bilgisinden

hareketle, bu beyliklerin ikili boy yapısına uygun olarak bütünüyle ayrı aşiretlerden müteşekkil olduğu şeklindeki genelleme de bu cümledendir. Oysaki Türkmen aşiretleri tarihi süreç içerisinde siyasal ve sosyal nedenler başta olmak üzere pek çok sebeple sürekli bir değişim geçirmiştir. Bu bakımdan bu sınıflandırma yöntemi en azından XVI. yüzyıl Anadolu'sunda bulunan aşiretlerin birbirinden ayrılamayacak kadar iç içe girmiş oldukları gerçeği ile örtüşmez. Belli bir dönem ve bölge esas alınarak bir konar-göçer teşekkülün birkaç asırlık tarihini ortaya koymaya çalışmak, aşiretlerin vaziyetlerinde kısa sürede büyük değişiklikler yaşadığının dikkate alınmaması anlamını taşır. Zira bu defterler aşiretlerin tahrir sırasındaki durumlarını aksettirir. Kaldı ki, kaynağını destanlardan alan Oğuzların Üçok ve Bozok olmak üzere iki kol ve yirmi dört boya ayrıldıkları bilgisi tam manasıyla tarihi bir vakıa olsa dahi tarihi süreçte boyların yaşadıkları değişimin onları farklı yapılara büründürmesi kaçınılmazdır. Bu itibarla birer Oğuz teşekkülü olduklarına şüphe olamayan Anadolu beyliklerinin hangi boya dayandığını izah etme gayretiyle bunların Üçoklu veya Bozoklu oldukları hatta bunların alt kollarından hangisine dayandıklarına dair kesin kanaatler ortaya koyarken ihtiyatlı davranmak gerekir. Ayrıca hanedan ailesinin dayandığı boyu, beyliği meydana getiren tüm ahaliye teşmil etmekten bilhassa kaçınılmalıdır. Zira, bir beylik hakkında tarihi kayıtlarda geçen onların Üçoklu, Bozoklu, Avşar, Bayat, Beydili gibi Oğuz boyundan geldiklerine dair devrin kaynaklarında yer alan bilgi, esasen yalnızca kurucu hanedana işaret eder.

Bu makale, Üçoklu oldukları kabul edilen Ramazanlı Beyliği merkezinden Anadolu beyliklerinin Oğuz boylarından birine dayandığı bilgisinin bütün beylik ahalisini kapsayıcı şekilde genelleştirilmesinin yanlışlığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel kaynaklarını Anadolu'daki Oğuzları isimleri üzerinden tasnif eden eserlerin de dayanağı olan XVI. yüzyıla ait Osmanlı tahrir defterleri oluşturmakta, bu kaynaklar üzerinden Ramazanoğulları ile komşusu Dulkadir Beyliği bakiyesi aşiretler mukayeseli olarak ele alınmaktadır.

Oğuzlarda Bozoklu -Üçoklu Ayırımının Temeli

Öncelikle ifade etmek gerekir ki; Oğuzların, Bozok ve Üçok olmak üzere iki kola ayrılarak yirmi dört boya taksimi temelde destanî mahiyetteki esere dayanır ve Oğuznâmelerin farklı varyantlarında dahi ikili Oğuz yapısına dair bilgiler arasında tutarlılık yoktur. Nitekim Uygurlara ait olan en eski Oğuz destanında, Oğuz Han'ın iki hanımından Gün, Ay, Yıldız ve Gök, Dağ, Deniz olmak üzere altı oğlu olduğu konu edilirken, Oğuz'un Türklerin neşet ettiği torunları hakkında bilgi bulunmaz (Gündüz, 2016:20). Reşidüddin, Ebu'l Gazi Bahadır Han (Ebu'l Gazi, 1996:244-247) ve Yazıcızâde Ali'nin (Yazıcızâde Ali, 2014:10/b-13/b) naklettikleri Oğuznâmelerde yer alan Oğuz Han'ın torunları neslinden boyların ortaya çıkışı ve bunların ikili boy yapısına göre tanzim edilişi hakkında kurgulanan hikâyenin destana İslami dönemde eklenmiş olduğu anlaşılmaktadır (Gündüz, 2016:15-21). Keza Oğuzların sosyal hayatına tanıklık eden İbn-i Fadlan onların sadece boylar halinde yaşadığını bildirirken ne ikili yapılarından ne de Bozok - Üçok ayırımından haber vermez (İbn-i Fazlan, 1975:30-41). Kaşgarlı Mahmud, Dîvânü Lügâti't-Türk'ü kaleme aldığı XI. yüzyıl ortalarında Oğuzların yirmi dört boydan meydana geldiklerini aktarmakla birlikte o da boyların Bozok-Üçok olmak üzere iki kola ayrıldığından bahsetmez. Oğuzlar hakkında en ufak bilgileri derleyecek derecede Türklerin vaziyetine hâkim olan ve bu bilgi kırıntılarını kitabına

almaktan imtina etmeyen Kaşgarlı'nın, Oğuzların iki ana kola ayrıldığından habersiz olması beklenemez. Öte yandan Kaşgarlı'nın, yirmi dört boyun adlarını saydıktan sonra, "Bu boyların her birinin de kolları ve oymakları vardır. Özetlemek için o kolları attım." diyerek Oğuzların irili ufaklı daha birçok kabileye sahip olduklarını eklemesi son derece önemli bir bilgidir (Kâşgarlı Mahmud, 2014:26-28). Çünkü, bu kısa izahat Oğuzların esasen yalnızca yirmi dört boydan müteşekkil olmadıklarını, Kaşgarlı'nın eserini kaleme aldığı dönemde çok sayıda Oğuz boyu ve bunların kolları içerisinde yirmi dördünün ön planda olduğunu göstermektedir. Bu bilgi aynı zamanda Kaşgarlı'nın saymadığı kollar içerisinde Üçok ve Bozok'un birer kabile olarak bulunması ihtimalini dikkatten uzak tutmamak gerektiğini hatırlatmaktadır. Bozok ve Üçok kabilelerinin XII. yüzyıldan itibaren önemli siyasi roller üstlenerek kadim Oğuz boylarıyla birlikte anılmaya başladıkları ve bu vesileyle aynı dönemde kaleme alınan Oğuznâmelere girmiş olabilecekleri ihtimal olarak durmaktadır.

Tarihi hadiseler Bozok ve Üçok adlarının birer kabileye işaret ettiğine dair bize bazı bilgiler vermektedir. 1153 yılında Selçuklu Sultanı Sancar'a isyan eden Oğuzlar hakkında malumat veren asri kaynaklar, Bozok ve Üçok isimlerini birer kabile adı olarak anar. Memlûk devri tarihçilerinden İbnü'l Esîr, Sultan Sencer'in yardımıyla Karahanlı tahtına geçen Arslan Han'ın ordusunda Karluklar ve Oğuzların bulunduğunu, bu sonuncunun Üçok ve Bozok olmak üzere iki kola ayrıldığını aktarır. 1129-1130'da Üçokların başında Emir Tûti b. Dadbeg, Bozokların başında ise Emîr Ka'rût b. Abdülhamid bulunduğu bahseden müellif, bunları 1153 yılında Sultan Sencer'e isyan eden birer boy mesabesinde tarif etmektedir (İbnü'l Esîr, 1985-1986:156; Ayan, 2007:21,181).

Bozok ve Üçok adları XIII. yüzyılın ortalarında Moğol istilası sonucunda yaşanan siyasi hadiselerle dâhil olmaları sebebiyle yine birer kabileye işaret edecek biçimde geçmektedir. Moğol baskısıyla Memlûk Devleti'nin sınırlarını geçerek Kuzey Suriye topraklarına giren ve sayıları kırk bin evi bulan konar-göçerler arasında Bayat, Bozcalı, Beydili, Köpekli, İnallı, Harbendeli, Avşar, Döğer, Gündüzlü, Kut Beyli ile birlikte Bozoklu ve Üçoklu isimlerini taşıyan aşiretler de sayılmaktadır (İbn Şeddâd, 1941:155; Gündüz, 2009:87). Ancak burada zikredilen Bozoklu ve Üçoklular bütün boyları kapsayıcı bir nitelik arz etmedikleri gibi bünyelerinde Bozoklu veya Üçoklu boylarından hangilerini barındırdıklarını aydınlatacak izlere de sahip değildirler. Memlûk devri müverrihlerinden el'Aynî, eserinde Oğuzların tarihi hakkında, bir kısmını Kaşgarlı'dan iktibas etmiş olduğu anlaşılan bilgiler verdikten sonra bunların kendi yaşadığı dönemdeki durumlarını izah eder. El'Aynî (1361-1451), devrin siyasi durumuna uygun olarak Kınık boyunun daha büyük olduğunu, bu boydan sultanlar ve melikler çıktığını söyler. O ayrıca, Sultan Alparslan zamanında Anadolu'ya gelen ve kendi zamanında Bilâd eş Şam ve'l Ermen'de yerleşik halde olan taifelerin varlığından haber verirken bunların Üçok ve Bozok olmak üzere iki ana bölüğe ayrıldığını söylemektedir (El'Aynî, 1966-1967:20-21,26). Ancak o da Üçok ve Bozokların diğer Oğuz boylarını kapsadığına yahut onlarla irtibatına dair suskundur.

Bu bilgilere bakılırsa, XII-XIII. asırda Üçok ve Bozok adları Oğuz boyları arasında bir üst isim olmaktan ziyade kabile ismine işaret etmektedir. Anılan dönem, Moğol istilasının Türk ülkelerini alt üst ettiği, Oğuzların yurtlarından sürüldüğü ve dirliklerinin dağıldığı zamana denk gelmektedir. Moğol tazyikinden kaçarak Memlûk

sahasına sığınan Türkmenlerin XIII-XV. yüzyıldaki durumları onların yeni bir forma bürünmüş olduklarını, bu süreçte bazı aşiretler kaybolurken yeni aşiretlerin ortaya çıktığını göstermektedir. (Sarı, 2018:22-37). Oğuz boylarının yeniden şekillendiği bu süreçte daha önce birer kabile durumundaki Üçok ve Bozokların güçlenerek daha bilinir hale gelmiş olmaları mümkün görünmektedir.

Ramazanlı Ulusunun Üçoklu ve Bozoklu Aşiretleri

Moğol istilasının büyük bir Türkmen kitesinin Memlûklerin idaresindeki Suriye'nin kuzeyine toplanmasına neden olduğu daha önce ifade edilmişti. Memlûk sahasındaki Türkmenlerden Üçok ve Bozok boylarına mensup Ramazan ve Karaca beylerin Kuzey yönlü akınlarla Anadolu'da fetihler yapmaya başlamaları ve siyasi sahada birer lider konumuna yükselmeleri de aynı döneme rastlamaktadır. Ramazan Bey, daha çok Çukurova yönünde topraklar ele geçirirken, (Kanat, 1999:428-432; Sümer, 1963:8; Sümer, 1970:77), Karaca Bey Maraş-Elbistan tarafına yürüdü (Kopruman, 2002:471). Memlûk Sultanı Nasır'ın 1337 yılında Karaca Bey'e, "*Türkmen Emiri*" olarak menşur vermesi (Yinanç, 1989:10), iki bey arasında liderlik rekabetini beraberinde getirdi. Ancak kısa süre sonra Karaca Bey müstakil hareket etmeye başlayınca Memlûk sultanının emriyle 1353 yılında idam edildi (Yinanç, 1989:18). Türkmen emirliği bu kez Ramazan Bey'e verilirken Karaca Bey'e ait olan toprakların idaresi de ona devredildi. Daha önce Karaca Bey'e tâbî olan Türkmenler Ramazan Bey'e itaat etmedi, hattâ bu itaatsizlik isyan ve kargaşaya dönüştü. Memlûk hükümdarı bir yıl süren bu kargaşaya, Türkmen emirliğine Karaca Bey'in oğlu Halil Bey'i getirerek çözüm bulabildi (Yinanç, 1989:19). Karaca Bey ve Ramazan Bey arasında önceden beri süren Türkmen emirliği hususundaki rekabetin nihayetinde fiili mücadeleye dönüşmesi Dulkadir ve Ramazanoğlu adlarıyla iki ayrı beyliğin tesisiyle sonuçlandı. Böylece aynı Türkmen gruplarından iki beylik kurulmuş ve Türkmenlerin daha Memlûk sahasındayken birbirine karşı olarak aldıkları yeni form bu beyliklerin ahalisi içerisinde de aynen taşınmış oldu.

Dulkadirli ve Ramazanlı beyliği topraklarının Osmanlı idaresine girmesini müteakip yapılan tahrirlerden iki beyliğin dayandığı Türkmen gruplarının büyük oranda müşterek olduğu görülmektedir. Hem Ramazanlı ulusu hem de Dulkadirli Türkmenleri arasında iki yüz kadar ortak aşiret bulunmaktadır. Bu veriler iki beylik ahalisini Bozok ve Üçok olmak üzere ikiye ayırmamıza mâni olduğu gibi yine tahrir kayıtlarında geçen Oğuz boy isimlerine dayanarak iki beyliği Üçoklu ve Bozoklu olarak tefrik etmeyi de engellemektedir. Nitekim Dulkadirli sahasının tetkikinde bölgede Bozok adını taşıyan herhangi bir kabile veya aşirete tesadüf edilmemektedir. Bu isim yalnızca Yozgat ve çevresi için kullanılan bir ad olarak kalmıştır. Dulkadirli Türkmenleri arasında Üçoklu adlarını taşıyanların çok daha kalabalık olmaları ise eğer Dulkadirli Bozoklu boylara dayanıyorsa ayrıca izaha muhtaçtır (Sarı, 2015:121-126).

Ramazanlı ulusu için de durum farklı değildir. Beyliğin hâkim olduğu sahada Üçok veya Üçoklu adını taşıyan bir aşiret tespit olunamadığı gibi, Üçoklu boy isimleri olan Yüreğir, Bayındır, Kınık adları coğrafi isimler olarak yaşamaktadır. Ramazanlı ulusu içerisinde görülen Salur, Eymir, Çepni, Yıva, Peçenek ve İğdir adını taşıyanlar ise küçük birer aşiret olmaktan ileri gidememektedir. Buna mukabil Ramazanlı ulusu içerisinde Bozoklardan Karkın, Kızık, Döğer ve Avşar (KKA.TD/150:15/a-86/a;

KKA.TD/114:46/b,99/b; BOA.TD/450:118) adlı aşiretler yer almakta hatta Avşarlar sahip oldukları nüfusun büyüklüğü dikkate alındığında bir boy özelliği göstermektedir.

XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerinde Ramazanlı ulusu içerisinde geçen yalnızca Üçoklu adlarını taşıyan aşiretlerin Dulkadirli Türkmenleriyle irtibatlarını ortaya koymak üzere verilen örnekler bile Türkmenlerin Oğuz boy esasına göre sınıflandırılmasının zorluğunun anlaşılması için kâfidir.

Ramazanlı ulusu içerisinde görülen Üçoklu aşiretlerle ilgili evvela Ramazanlı hanedanını çıkarmış olduğu kabul edilen Yüreğir'den bahsetmek gerekir. Zira, bey sülalesinin Yüreğir'den olması hasebiyle Ramazanlı sahasında kesif bir Yüreğir varlığı beklenirken, Adana ve Sis havalisinin XVI. asrın başından itibaren yapılmış tahrirlerinde Yüreğir adını taşıyan herhangi bir oymağa tesadüf edilmemektedir. Yüreğir ismi aynen Üçoklu boy isimlerinden Kınık ve Bayındır adlarında olduğu gibi Çukurova havalisinde yer adı olarak kalmıştır (Kurt, 2005:LXV). Öte yandan Ramazanoğulları Beyliği'nin komşusu Dulkadirli Beyliği'nin bakiyesi aşiretler arasında ilk olarak 1580 tarihli tahrirde Eymir boyuna bağlı olarak bir Yüreğir cemaati bulunması dikkat çekicidir. Dulkadirliiler arasında görülen bu Yüreğir oymağı, kış aylarını Ramazanlı ulusundan pek çok aşiretin kışlağı olan Berriye'de geçirmekte, yaylamak üzere Binboğa Dağları yaylaklarına çıkmaktaydı (Sarı, 2018:534).

Üçok boyları arasında bulunan Salur adı Ramazanlı sahasında Karaisalı Nahiyesi'nde karşımıza çıkmaktadır. Salur aşireti 1525 yılında 25, 1572 yılında ise 18 neferle kaydedilmiş küçük bir oymaktan ibaretti (BOA.TD/450:249; KKA.TD/114:123/a, 139/b; KKA.TD/150:52/b). Oysaki Dulkadirli Türkmenlerinin hem bugünkü Yozgat havalisini yurt tutmuş olan kolu arasında hem de Maraş bölgesindeki Dulkadirliiler içerisinde Salur adlı oymaklar vardı. Burada dikkati mucip olan Yozgat havalisinde bulunan Salur oymağının Bozoklu aşiretlerinden biri olan Söklen boyuna mensup olarak kaydedilmesi ve bunların Söklen aşiretinden bazı ailelerle birlikte Bozok sancağının Kanak-ı Bâlâ nahiyesinde Derekişla ve Gündekişla köylerine yerleşmiş bulunmalıdır (Sarı, 2018:456). Ayrıca bir başka Salur oymağı, Dulkadirli sahası içerisinde yer alan bugünkü Kadirli ilçesi çevresinde Varsaklara bağlı olarak yaşıyordu (KKA.TD/168:29/b). XVI. yüzyılda en kalabalık Salur grubu ise Halep Türkmenleri arasında yer alıyordu (Çakar, 2002:325-340).

Ramazanlı ulusu içerisinde görülen bir diğer Üçoklu aşiret olan Çepniler, Sarıçam nahiyelerini yurt tutmuşlardı. XVI. yüzyıl başında yalnızca 25 nefer vergi nüfusuna sahip olan Çepni oymağı Adana havalisinin büyük aşiretlerinden Mesudlu'ya bağlıydı (BOA.TD/450:51,74,54; KKA.TD/114:51/a,74/a,84/a). Buna mukabil Dulkadirli aşiretlerinin yayıldıkları bölgelerden Bozok havalisinde herhangi bir Çepni aşireti görülmemekle birlikte bu adı taşıyan bir köy mevcuttu. Dulkadirliilerin Bozok bölgesinde bulunan en büyük kolu olan Kızılkocalı boyunun beyi İsa Bey'in de ikâmet ettiği bu köyün Mesudlu aşiretine bağlı Çepnilerle ilgisi olmalıdır. Çünkü Mesudlu aşiretine bağlı olan birçok oymağın Adana'dan giderek Yozgat çevresinde yurt tuttuğunu ve burada Mesudlu adında bir kabile olarak bulunduğu bilinmektedir. Bunun dışında Dulkadirliilerin Maraş kolunda yer alan Eymir boyu içerisinde küçük bir Çepni oymağı daha tespit edilmektedir (KKA.TD/116:266/a). Eymir ve Çepni, kadim Oğuz boy yapılanmasında Üçöklere bağlı birer müstakil boy olarak tarif edilirken burada Çepni oymağının Eymir

boyuna bağlı olarak görülmesi esasen Oğuzların boy asabiyesinin yukarıda izah edildiği üzere ortadan kalktığı misallerindedir.

Bir diğer Üçoklu boyu olan Eymirlere gelince, bunların da Ramazanlı sahasındaki varlığı son derece sınırlıydı. Adana havalisinde doğrudan Eymir adını taşıyan bir aşiret bulunmamakla birlikte Karaisalı Nahiyesi'nde tespit edilen Eymir İlyaslı ihtimalen bu boydan neşet etmişti. İki kol halinde görülen aşiretin şubelerinden biri 1525 yılında gerçekleştirilen tahrirden evvel Safevîlere katılmak üzere Çukurova'yı terk etmiştir. Geriye kalan şube ise malik olduğu nüfus bakımından küçük bir oymak mahiyetindeydi (BOA.TD/450:222,230). Buna mukabil Dulkadirli Türkmenleri içerisindeki Eymirli kesif bir nüfusa ve geniş bir yayılma alanına sahiptiler. Bunlar XVI. yüzyıl tahrirlerinde Eymir, Eymirli ve Andırın Eymirli adlarıyla Maraş, Kars-ı Maraş (Kadirli) ve Bozok (Yozgat) sancaklarına üç boy halinde dağılmışlardı (BOA.TD/998:458; BOA.TD/402:949-958; KKA.TD/168:285/a-290/a). Bilhassa Bozok bölgesinde büyük bir nüfusa sahip olan Eymirli aşiretleri, bölgenin en kalabalık göçer grubunu temsil ediyordu. Bugünkü Yozgat havalisinin Bozok adını taşımasına rağmen daha çok Üçoklu aşiretlerce meskûn olması Oğuzların iç içe geçtiklerine dair deliller arasında sıralanabilir.

Ramazanlı ulusu içerisinde görülen bir diğer Üçoklu Oğuz boyu Peçeneklerdi. Anadolu topraklarına Selçuklu fütuhatıyla gelen Peçenek aşiretleri bölgedeki ilk Türk iskânına katılmışlardı (Sümer, 1953:326). Merhum Faruk Sümer, XVI. yüzyıl kayıtlarına göre Ramazanlı ulusu içerisinde Peçenek aşiretlerinin var olduğunu bildiriyorsa da Adana ve Sis sancaklarında bu isimde bir oymağa kayıtlarda rastlanılmamaktadır. Dulkadirli Türkmenleri arasında bulunan Peçenek aşiretleri ise Halep Türkmenlerinden koparak gelmişlerdi (Sarı, 2018:156-157). Peçenek tâifesine tâbî olan bazı aşiretlerin Maraş'ın güneybatısındaki Düldül Dağı'nın eteğinde bulunan Bayındır Kazası'nda yerleşmiş olmaları hasebiyle Faruk Sümer onları Ramazanlı ulusuyla irtibatlandırmış olmalıdır (Sümer, 1953:327-328).

Ramazanoğulları Beyliği bakiyesi olan aşiretler arasında tespit edilebilen son Üçok adlı aşiret Yıva'dır. Yıva oymaklarının XVI. yüzyılda Adana'nın dağlık nahiyesi olan Sarıçam'da kaydedildikleri görülmektedir (BOA.TD/450:128,169-172). Ancak bunlar bir boy oluşturmaktan son derece uzak küçük obalar halinde bulunuyorlardı. Öte yandan Yıvalılar, Dulkadirli hem Maraş hem de Bozok havalisine dağılmış aşiretleri arasında temsil ediliyordu (Sarı, 2018:530). Yıvalıların, Yozgat havalisinde Faruk Sümer'in Bozoklu olarak tavsif ettiği Çiçekli kabilesine mensup olarak görülmesi dikkate değerdir.

Ramazanlı ulusu içerisinde Üçoklu adlarını taşıyan aşiretler bunlardan ibaret olmakla birlikte Adana tahririnde Eğdir olarak kaydedildiğinden Üçoklu Oğuz boylarından biri olan İğdir ile ilgili olabileceği düşüncesiyle bir oymaktan daha bahsetmek faydalı olacaktır. İki bölük halinde bulunan bu aşiretin kollarından biri Yüreğir Nahiyesi'nde müstakil olarak kaydedilmiş iken, diğeri Adana Nahiyesi'nde Hamzalı aşiretleri arasında yazılmış durumdaydı (BOA.TD/450:16,51). Anılan Eğdir aşireti de Ramazanlı ulusu içerisinde görülen diğer Üçok adlı aşiretler gibi küçük bir oymaktan ibaretti.

Sonuç

Aşiretler, konar-göçerlik özelliğinin mahsulü olarak dinamik bir yapıya sahip olup yaşadıkları coğrafyayı ve bağlı oldukları boyu da sıklıkla değiştirebilmektedirler. Bu anlamda yukarıda Yıva ve Salur örneklerinde olduğu gibi bir boy zamanla nüfus ve mali güç kaybına uğrayarak boy vasfını kaybedebilir ve bir başka boy içerisinde aşiret olarak kaydedilebilir. Üçoklu olarak bilinen bir aşiret Bozoklu olarak kabul edilen bir boyun içerisine ya da tam aksi şekilde olarak katılması gayet tabidir. Aşiretlerin isim ve yer değiştirmeleri yahut çoğunlukla merkezi hükümetin dahliyle yeni teşekküller oluşturması da tabidir. Bu itibarla aşiretleri isimlerine göre Oğuz boy esasına göre sıralamak onların değişken yapıları nedeniyle de mümkün değildir. Bu itibarla Ramazanoğullarının Üçoklu, Dulkadirilerin Bozoklu olduklarına dair bilgilerden yalnızca kurucu bey sülalesi anlaşılması icap eder. Ramazanlı ulusu Üçoklu değil, Oğuzların muhtelif kollarının temsil edildiği bir beylikti.

KAYNAKLAR

AYAN, Ergin, (2007), **Büyük Selçuklu İmparatorluğunda Oğuz İsyanı**, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

ÇAKAR, Enver, (2002), "XVI.Yüzyılda Suriye'de Yaşayan Salur ve Çoğun Türkmenleri", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. XII, S.2, s.325-340.

EBUL GAZİ BAHADIR HAN, (1996), **Şecere-i Terâkime**, (Hazırlayan: Z. Ölmez), Ankara:Simurg Yayınevi.

EL'AYNÎ, (1966-67), **es-Seyf el-Mühenned fî Siret el Melik el-Müeyyed "Şeyh Mahmûdî"**, (Hazırlayan: F. Şeltût, M.Ziyâde), Kahire.

GÜLENSOY, Tuncer, (2015), "Anadolu ve Rumeli'de Oğuz Boy ve Yer Adları Üzerine Bir Değerlen-dirme", **Oğuzlar: Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri 5. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**, (Editör: Tufan Gündüz, Mikail Cengiz), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, s.613-616.

GÜNDÜZ, Tufan, (2009), **Bozkırın Efendileri, Türkmenler Üzerine Makaleler**, İstanbul:Yeditepe Yayınevi.

GÜNDÜZ, Tufan, (2016), **Oğuz Kağan Destanı, Reşideddin Oğuznâmesi**, İstanbul:Yeditepe Yayınevi.

İBN-İ FAZLAN, (1975), **İbn-i Fazlan Seyahatnâmesi**, (Çeviren: Ramazan Şeşen), İstanbul: Bedir Yayınevi.

İBNÜ'L ESÎR,(1985-1986), **El-Kâmil fi't-Târîh Tercümesi, İslam Tarihi**, C.XI, (Çeviren Abdülkerim Özaydın), İstanbul: Bahar Yayınevi.

İBN ŞEDDÂD, (1941), **Baypars Tarihi**, c.II, (Çeviren: Ş. Yaltkaya), İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

KANAT, Cüneyt, (1999), "Memlükler'in Baybars Zamanındaki (1260–1277) Suriye-Çukurova Siyaseti ve Bu Siyasetin Çukurova'nın Türkleşmesindeki Rolü", **III. Uluslar Arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler**, Adana, s.428-

432.

KÂŞGARLI MAHMUD, (2014), *Dîvânu Lugâti't-Türk*, (Hazırlayan: A. Ercilasun, Z.Akkoyunlu), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KOPRAMAN, (2002), Kazım Yaşar, "Osmanlı-Memlûk İlişkileri", *Türkler*, C.IX, Ankara:Yeni Türkiye Yayınları, s.470-485.

KURT, Yılmaz, (2005), *Çukurova Tarihinin Kaynakları III, 1572 Tarihli Adana Sancağı Mufassal Tahrîr Defteri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

SARI, Arif, (2018), *XVI. Yüzyılda Dulkadirli Türkmenleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

SARI, Arif, (2015), "Dulkadirli Sahasında Oğuz Boyları", *Oğuzlar: Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri 5. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, (Editör: Tufan Gündüz, Mikail Cengiz), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, s.121-126.

SÜMER, Faruk,(1963), "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihten XVI. yüzyılın ikinci yarısına kadar)", *Ankara Üniversitesi DTCF, Tarih Araştırmaları Dergisi*, c.1, S.1, s.1-98.

SÜMER, Faruk,(1970), "Anadolu'da Moğollar", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları, S.1, s.1-147.

SÜMER, Faruk,(1953), "Bayındır, Peçenek ve Yüreğirler", *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, c.XI, S.2-4, s.317-344.

YAZICIZÂDE ALİ, (2014), *Selçuk-nâme*, (Hazırlayan: A. Bakır), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

YİNANÇ, Refet, (1989), *Dulkadir Beyliği*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (=BOA), Tahrîr Defteri (=TD), nr. 402, 450, 998.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadime Arşivi (=KKA), Tahrîr Defteri (=TD), nr.114, 116, 150, 168.